

**С.Ж.Асфендияров атындағы Қазақ Ұлттық Медицина
Университеті**

КАФЕДРА: ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ САЯСАТЫ ЖӘНЕ БАСҚАРУ

***Тақырыбы: Фармакоэпидемиология және
фармакоэкономика: анықтамасы, даму
кезеңдері, негізгі қағидалары. Медицинадағы
экономикалық бағалауды, шешім
қабылдаудың элементі ретінде қолдану.***

Фармакоэпидемиология - ең тиімді және қауіпсіз дәрілік заттарды тұрақты және экономикалық өміршең пайдалануға ықпал ететін , эпидемиологиялық әдістер тиімділігі , қауіпсіздігі , әсіресе халықтың деңгейінде нақты көріністе дәрілік заттарды пайдалану , немесе адамдардың үлкен топтарын пайдалана отырып, осы мәнін оқырмандар түсінуді жеңілдету үшін зерттейтін ғылым .

Фармакоэпидемиология (ФЭ) - популяция деңгейінде немесе үлкен топтардан тұратын адамдарға дәрілік заттарды қолдануды зерттейтін ғылым.

Фармакоэпидемиологияның мақсаты – қолданылатын дәрілердің бағасын/ықпалын тиімді көз қарасқапен қарастыру.

Әлеуметтік, медициналық және экономикалық салдардың көз қарастарымен қоғамда дәрілік заттардың өндірілуін, таралуын, тағайындалуын және қолданылуын зерттеу болып саналады.

Фармакоэпидемиология:

- Тәжірибелік жануарларда дәрілік заттардың әсерін зерттейтін ғылым.
- Адамдардың шектелген конгентінде дәрілік заттардың қолдануын және олардың әсерін зерттейтін ғылым.
- Сау адамдардың популяциясында немесе үлкен топтарында дәрілік заттардың қолдануын және олардың әсерін зерттейтін ғылым:
- Дәрілік заттарды қолданудың фармакоэкономикалық аспектілерін зерттейтін ғылым.

Фармакоэпидемиологиялық зерттеулерді, дәрілік заттарды тіркеуге алғаннан кейін және дәрілік затты айқын клиникалық тәжірибеде қолданғаннан кейін пайдасын, тәуекелін анықтау қажеттілігіне байланысты жүргізген дұрыс. Фармакоэпидемиологиялық зерттеулер рандомизациялық клиникалық зерттеу барысында алынған дәрілік зат туралы мәліметтерді анықтауға мүмкіндік береді, олар ықпалдары мен қауіпсіздігі туралы жаңа мәліметтермен толықтырылады, сонымен қатар дәрілік заттардың басқа да салаларда қолданылуын зерттейді.

Фармакоэпидемиологияның негізгі мақсаттарына жататындар:

1. Қоғамдағы қолданылып жүрген дәрілік заттардың "моделдерін" сипаттау;
2. Дәрілік заттардың алдын белгісіз болған, жаңа ықпалдарын ашу (қалаулы және сол сияқты қалаусыз);
3. Бұл ықпалдардың дәрілік заттарды қабылдауымен байланысын анықтау;
4. Тәуекелді бағалау, популяциядағы айқындалған ықпалдар дамуының жиілігі.

Фармакоэпидемиологиялық зерттеу әдістері:

Фармакоэпидемиологиялық әдістер дизайны бойынша экспериментальды болып табылады. Ақпарат алу мәліметтерінің көзіне сүйенсек олар аналитикалық, проспективті және ретроспективті деп бөліп қарастыруға болады.

Фармакоэпидемиологиялық ғылыми зерттеулерді сипаттауға болатын бірнеше критерийлер бар:

- 1) мақсаты ;
- 2) іс-шараларды мерзімдері ;
- 3) көптеген қатысушылар саны;

Фармакоэпидемиологиялық зерттеулердің негізгі міндеттерін қорытындылау :

- дәрілік заттардың жаңа , бұрын белгісіз әсерлер (тиімді және қолайсыз де) анықтау ;
- Есірткіге тәуелділікті бағалау (жиілігі) , халықтың арасынан анықталған әсерлер бойынша қарым-қатынасын салыстыру;
- Нәтиже. Әсерлердің ақырын сипаттау;

Қазіргі уақытта фармакоэпидемиология бөлімдері арасында ең өзекті мәселелердің бірі - есірткі қауіпсіздігінің мониторингі деп аталатын « фармакоқадағалау » болып табылады.

Фармакоқадағалау - жағымсыз жанама әсерлерін және есірткі пайдаланумен байланысты кез келген басқа да ықтимал проблемаларды анықтау , бағалау , өзара түсіністік және алдын-алуға бағытталған іс-шаралар.

Фармакоэпидемиологиялық зерттеуді жіктеу:

1. Сызба зерттеулер (сапалық) жағдайда. Медициналық зерттеулер көне тәсілі, (10-нан кем) науқастардың бір немесе бірнеше мониторинг алынған деректер бойынша егжей-тегжейлі зерттеу сипаттамасы.

2. Сызба зерттеулер (сандық). Сандық сипаттаманы зерттеу үшін дәрілік заттардың қолданылуы;

- есірткіні кәдеге жарату пікірлерін пайдалану.
- қарау және бағалау ,пайдалану зерттеу сипаттамасы болып табылады .
- бағдарлама дәрі-дәрмектерді қолдануында науқастардың тобын пайдалану.

Фармакоэкономика – клиникалық фармакология, фармация және денсаулық сақтау экономикасының қилысуында пайда болған, салыстырмалы жаңа ғылыми-тәжірибелік бағыт.

Фармакоэкономикалық әдістің сараптамалары әртүрлі бағдарламалармен емдегендегі олардың ықпалдары мен құны қатынасына бағалаулар жүргізуге мүмкіндік береді.

Фармакоэкономика - аурудың шығындар мен тиімділігі арасындағы қатынасы салыстырмалы тұрғысынан зерделейді жаңа тәуелсіз ғылым, қауіпсіздік , альтернативті емнің өмір сапасы (алдын алу) медициналық технологияны пайдалану мүмкіндігін бағалауға кешенді тәсіл әсерлерін (нәтижелері) келісілген бағалауды қажет етеді және медициналық араласу құны болып табылады.

Фармакоэкономикалық зерттеулер : қашан , неге , кім үшін?

Бастамасымен және 90 жылдары біздің елімізде бірінші фармакоэкономикалық зерттеулер демеушілік батыс фармацевтикалық компанияларға бастады . Бұл көптеген елдерде ұзақ уақыт бойы , фармакоэкономикалық деректер белгілі ережелері бар фактісіне байланысты болып табылады. Осылайша, Францияда бұл фармакоэкономикалық зерттеулер тіркеу деректерін дайындаудың маңызды компоненті болып табылады . Олар мемлекеттік өтеу бағдарламасына препаратты енгізу үшін негіз болып табылады. Сонымен қатар, фармакоэкономикалық зерттеулер кейбір элементтері препараттың бағасын есептеу компанияның штаб-пәтерінде пайдаланылады .

Фармакоэкономикалық зерттеу әдістері:

1.1 Аурудың құны

1.2 «Азайту шығындарды »

1.3 « Экономикалық тиімділігіне » талдау

1.4 « Құны - пайдалылық» талдау

1.5 « Шығын-пайда » талдау

1.6 Модельдеу

1.7 Жиілілік және денсаулық сақтаудағы талдау

Аналитикалық фармакоэкономикалық зерттеулер . Түрлі мақсатты аудиториялардың лауазымдар мен мүдделерін бірдей болуы , тіпті соқтығысуы мүмкін емес екенін ескеріңіз. Бұл науқастың жеке мүддесі , жиі қоғамдық денсаулық сақтау мүдделері мен фармацевтикалық компаниялардың мүдделерін қайшы толық және т.б. , сондай-ақ жалпы қоғамның мүдделерін көрсетуі мүмкін емес болады. Ол нәтижелеріне әсер етуі , сондықтан дұрыс емес немесе жаңылыстыратын себеп болуы мүмкін зерттеулерді қаржыландыру көздерін анықтау үшін маңызды болып табылады.

**Фармакоэкономикалық талдау жүргізу кезінде
ескерілетін шығындарды түрлерін қарастырайық:**

Шығындар:

1. Тікелей

Медициналық

Медициналық емес

2. Жанама

3. Материалды емес

Тікелей шығындарға екі санаты жатады.

1) Медициналық

- фармакотерапия ;
- зертханалық зерттеулер ;
- медициналық манипуляциялар (хирургиялық) және басқа да емдеу ;
- денсаулық сақтау қызметкерлерінің жалақысы ;

2) медициналық емес

- азық-түлік ;
- тасымалдау , аурухана төсек ;
- басқа да әкімшілік шығыстар болу ;
- төлем ;

Жанама шығындар емдеу процесіне өзіне байланысты емес шығыстар ретінде қарастырылады :

- пайда
- (залал) ауру үшін тәрбиешілер орындау ;
- шығындар
- ауру ақылы шығын нәтижесінде әлеуметтік қызметтердің құнын жоғалтты.

Материалдық емес шығындар өмір сапасына емдеу процесінің түрлі аспектілері әсерін субъективті бағалауын көрсетеді :

- физикалық , психикалық , танымдық қабілеттерін ;
- денсаулық сақтау эмоционалдық және әлеуметтік жағы (ауырсыну , қайғы-қасірет , т.б. науқастың ретінде өзіне сезімімен байланысты ыңғайсыздық) .

Шығындармен қатар , фармакоэкономикалық талдау маңызды құрамдас бөлігі аурудың және оның емдеу нәтижелеріне (эффект) бағалау болып табылады. Ол материалдық шығындарды есептеу үшін схемасы салыстырмалы стандартты өйткені , бір-бірінен фармакоэкономикалық талдау негізгі әдістерін арасындағы негізгі айырмашылық нәтижесін анықтау әдісі екенін атап өткен жөн .

Бұл көзқарас үш санатқа бөлінеді:

- Экономикалық ;
- Гуманистік нәтижелері ;
- Клиникалық ;

Экономикалық нәтижелер - фармакотерапиялық интервенцияларын жүзеге асырумен байланысты материалдық және материалдық емес шығындардың жиынтығы болып табылады.

Клиникалық нәтижелер - емдеу нәтижесінде қол жеткізіледі науқастың тіркелген докторы объективті өзгерістер , оның тиімділігі мен қауіпсіздігіне индикаторы ретінде .

Гуманистік нәтижелер - субъективті пациенттің бірнеше критерийлер бойынша өлшенуі мүмкін өмір функционалдық жай-күйі және сапасына емдеу әсерін бағалады.

Назарларыңызға рахмет!